

Bemærkninger om endel myrstrækninger i Bergs
og Rakkestads præstegjælde i Smaalenene
samt om myrene paa Jæderen.

Af gaardbruger G. E. Stangeland.

De i det følgende omhandlede myrstrækninger i Smaalenene undersøgte for Den geologiske undersøgelse i høsten 1889. De optagne kartskisser skal senere offentliggøres sammen med resultaterne af de anstillede borer. Her meddeles kun nogle bemærkninger om forholdene i sin almindelighed. Til sammenligning er vedføjet nogle ord om myrene i min hjemstavn, Jæderen.

Arealet af de undersøgte myrer er tilsammen 21541 ar, antallet 25, den mindste 95 og den største 4202 ar. Dybden varierer fra 1 til 8 meter.

Myrene ligger i almindelighed næsten ganske ubenyttede. Tilgangen paa skov har hidindtil været saa rig, at anvendelse af torv som brændsel ikke har været paakrævet. Enkelte brændtorvforsøg, som har været foretagne, er snart opgivne, dels fordi befolkningen var uvant med anvendelse af torv som brændsel, dels fordi materialet var af mindre god beskaffenhed. Flere steder har man ved flaahekning og brændning dyrket grundere dele af myre. Erfaringen herom lyder paa, at i tilfælde myren ikke var dybere end at grøfter kunde række bunden, og noget af denne kunde bringes op og til-

blandes agerjorden, eller myren ved gjentagen brændning kunde sænkes saavidt, viste dyrkning sig lønnende, ellers ikke. I senere tid er mindre myr dyrkning foretaget end tidligere. Med undtagelse af at man bruger en forholdsvis ringe mængde myrjord til gjødselblanding og kompost samt til dækning af isoplag, finder ingen anvendelse for de tildels mægtige myrstrækninger sted.

Vegetationen paa myrene bestaar fornemmelig af mose — *Sphagnum* — og almindeligt lyng — *Calluna vulgaris* — saaledes at, hvor sumpigheden er størst, er den første fremherskende, og hvor sumpigheden er mindre, hersker den sidste. Meget tilbagetrædende for de nævnte planter er en del andre, navnlig *Scirpus*, *Eriophorum*, *Vaccinium*, *Oxycoccus palustris*, *Empetrum nigrum*, *Cladonia rhangiferina*, *Carex* arter m. fl.; de forekommer imidlertid i saa ringe mængde, at de hverken giver vegetationen noget præg eller myren nogen karakter. Kun undtagelsesvis er myrene bevoxede med enkelte forkrøblede træer, og dette kun paa grundere steder.

Myrmassen bestaar i regelen af tilsyneladende næsten ren mose — *Sphagnum* — ovenfra til en dybde af 2—4 meter. Ved overfladen er mosen ofte frisk og vistnok i fuld væxt. Dybere nede er den, hvor sumpigheden ikke er altfor stor, gjerne mere sammentrykket, forkullet og jordagtig. Tildels danner saadant moslag myrens hele dybde, dog saavidt bemærket ikke over 3—4 meter, men i regelen findes under moslaget et 1—4 meter tykt lag af en anden beskaffenhed og udseende. Dette er en mørkere, mere forkullet og tættere masse, der ofte er indblandet med grovere plantester tilsyneladende af *Vaccinium*, *Calluna* eller *Myrica Gale*. Om ogsaa dette lag væsentlig er dannet af mose synes tvivlsomt og vanskeligt at afgjøre efter de ved bor optagne prøver, der altid er i nogen grad æltede. Efter prøver, fremkomne ved opkastning af grøfter, synes det antageligt, at mose ofte kun har spillet en underordnet rolle ved dannelsen af bundlaget. Overgangen fra moslaget til det underliggende

er vistnok tildels umærkelig, men ofte er den saa skarp og udpræget, at den synes at antyde en epoke i myrens historie.

Stubber — svære gamle trærodde paa oprindelig plads — forekommer ofte i det øvre lag $\frac{1}{2}$ a 1 meter under overfladen. I enkelte tilfælde, som ved Svinesund, staaer 2 forskellige stubbelag over hinanden. Det synes at være regelen, at stubber helst forekommer, hvor mosdannelsen er mindst fremtrædende.

Myrenes overflade er i regelen ophøiet paa midten, saaledes at en myr med 200—300 meters tvermaal er lige til 2—3 meter høiere paa midten end mod kanterne. Grunden hertil maa være mosens frodigere væxt paa midten af myren.

Bunden dannes ofte af ler, tildels af grus eller rent fjeld. Hvor det sidste er tilfælde, gaar moslaget ofte lige til bunden.

Myrene ligger i regelen i smaadale eller forsænkninger, hvorfra vandafløbet er hindret. Men i nogle tilfælde findes paa visse strøg af myren ingen dæmning for vandet. Ved Stegen og ved Ertevandet i Degernæs sogn støder myrlag af 2—3 meters tykkelse for ikke ringe strækninger ud mod og hæver sig med sin hele dybde som en fjeld- eller grusbanke over den omgivende jord eller vandflade. I et tilfælde fandtes myrens bund at danne en jevn flade lidt høiere end det tilgrænsende Ertevands overflade med frit vandafløb paa visse strøg af myren. Paa en anden kant af samme vand er en liden myr ligetil 6 meter dybere end vandfladen. Om myrlaget stikker sig ud under vandet, som har udløb over fjeld, er ubekjendt.

Som brændsel er disse myrer ofte mindre velkikkede — ihvert fald naar man sammenholder dem med myrerne paa Jæderen. Myrmassen er i det hele taget mindre moden end paa Vestlandet. Det øverste ofte betydelige moslag danner en løs og porøs stiktorv, der baade har liden brændværdi i forhold til sit rumfang og er vanskelig at tørre, da den opsuger vandet af hvert regnskur samt af fugtig jord og luft.

Det dybere liggende lag har vistnok ikke mostorvens som brændsel uheldige egenskaber, men heller ikke dette er i regelen saa modent — d. e. opløst, forkullet og sammenpresset — at det danner brændtorv af bedste slags. Ved dyb udgrøftning vil myren synke sammen og lidt efter lidt blive bedre skikket for brændtorvstikning. Til æltetorv vil massen være mere brugbar, skjønt denne heller ikke bliver af bedste slags, naar materialet ikke er godt. Mostorvens porøsitet lader sig vanskelig ophæve selv ved maskinæltning. Til torvstrø — saakaldt „moss litter“ — skal mostorv være bedst skikket. —

Det skulde være underligt, om nntidens tekniske opfindsomhed ikke skulde finde nogen videre anvendelse for vort lands betydelige myrjordsmasser. Myrjordens udprægede egenskaber, som maatte søges udnyttede, er især dens evne at opsuge vædske og gasarter, hvilken tilgodegjøres ved torvstrø, dens egenskab som slet varmeleder, hvorved den bliver skikket som fyld i vægge for ishuse, iskasser eller andre rum, hvor varmen skulde holdes ude eller inde, samt videre dens uforraadnelighed.

Ved at sammenligne de undersøgte myrer i Smaalenene med myrerne i Stavanger amt, navnlig paa Jæderen, mærkes snart en væsentlig forskjel. Saadanne mostorvmyrer som i Smaalenene findes ikke paa Jæderen. Paa Jæderen kan myrerne deles i 2 forskjellige klasser, hvorimellem dog gives overgange og underafdelinger. Den 1ste klasse er bevokset med lyng og kongleaks (*scirpus*). Under overfladelaget forekommer tildels et 1—3 fod tykt lag af mostorv. Mosen er mer eller mindre forvandlet eller opløst og har forlængst ophørt at vokse og findes overlagt af et halvfriskt lyngjordlag. Under moslaget og ofte skarpt adskilt fra dette forekommer en masse, der har en struktur, som om den var opblandet og dannet af halvraadne dotter af lin eller hamp, men som har stor lighed med de smaatuer eller den rodtrævlemasse, som *scirpus* danner ovenpaa saadanne myrer og *juncus squarrosus* paa andre fugtige steder. I hvert fald er massen

forskjellig fra mostorv og danner godt brændtorv. Under dette lag findes ofte en sort, helt forkullet, fedtagtig eller deigagtig masse, hvori plantestrukturen næsten er forsvunden. Den kan have en dybde af $\frac{1}{2}$ à 2 meter eller mere og hviler altid paa fast bund. Under tørring kryber den stærkt sammen og danner brændtorv af bedste slags. I mange tilfælder findes ikke noget mostorvlag, men de andre lag med variationer træder op til overfladen. Tilvæksten af denne slags myr synes at være standset, maaske som følge af udgrøftning og brændtorvstikning. I enkelte tilfælder forekommer et lag brændtorv, som ser ud som presset, bladløs lyng. Stubber findes tildels i de øvre lag. Paa bunden rester af birkekrat, or eller hassel i enkelte tilfælder. Denne klasse myr er næsten udyrkbar. Den 2den klasse er bevokset med carexarter og eriophorum. Nedigjennem synes massen at være dannet af de samme overfladeplanter dels med tillæg af phragmitis og equisetum i hele sin dybde. Den er tildels temmelig forkullet og tæt og bliver da madjordagtig, oftest er den temmelig frisk, trevlet og porøs, saa den ligner presset hø. Den kan være ensartet til stor dybde; den danner en sammenhængende, men porøs brændtorv og giver megen aske. Derimod er saadanne myrer i regelen frugtbare og dyrkes ofte. Hverken stubber eller mostorvlag forekommer i denne slags myr, hvoraf Jæderen har en hel del. Tilvekst synes at maatte foregaa, hvor udgrøftning eller dyrkning ikke er iverksat. Saadanne myrer findes især omkring bække og vand og har gjerne en tilblanding af slam.
